

propovijedi — Ivanov krst — Ivan i Kumran.

U sklopu sinoptičkih evanđelja, kako iz svega slijedi, najznačajniji je odlomak kod Marka. Očito, Marko njim otpočinje svoje evanđelje. Kod njega, dakle, odlomak o Ivanu Krstitelju ima istu funkciju kao npr. Proslov Ivanov. I inače se Marko i Ivan susreću: obojica ističu Ivanov odnos prema Isusu; obojica naglašavaju Ivanove odlike, ali i njegovu usmjerenost prema Isusu; obojica navode proroštvo Izaijino; i kao što Ivanov Proslov dosiže vršak u riječima *I Riječ tijelom postade i nastani se među nama*, Marko kulminira u riječima: *Ti si Sin moj ljubljeni!*

Rebićeva radnja odlikuje se marljivošću u skupljanju i pronicavošću u ocjenjivanju. Kako se iz rukopisne disertacije (str. 34—49) može vidjeti, Ivan Krstitelj je uvijek iz novice zanimljiv i sa stajališta literarnokritičkog i sa stajališta egzegetskog. Rebić je umio svladati tako složenu građu, a u novoj egzegetskoj metodi, „Redaktions- und traditions-geschichte“, pokazao se vrsnim. Sada, nakon smrti prof. J. Oberškoga, predaje na katedri SZ Bogoslovskog fakulteta u Zagrebu. U svoje vrijeme s radošću sam recenzirao prve naše poslijeratne bibličare s Papinskog biblijskog instituta — Vivant sequentes! — s njihovim biblijskim tezama: A. KRÉ-SINA, *Pojam kršćanske zrelosti kod sv. Pavla* i J. FUCAK, *Proročka „zapovijed“ Očeva Isusu* (Bogoslovska smotra 31/1966/147—149). S novom radošću bilježim novu studiju A. REBIĆA, *Nastup i propovijed Ivana Krstitelja*. Riječ je Božja kod nas istom počela svoju „trku“, kako — prema Ps 147,15 — piše sv. Pavao u 2 Sol 3, 1. Još se mnogo toga ima učiniti, viribus unitis!

Bonaventura Duda

GABRIEL-MARIE kard. GARRONE, *Poslušnost i odgoj za poslušnost*, prijevod s francuskog, Zagreb 1969. str. 27. Izdanje: Kršćanska sadašnjost.

Koliko se kod nas više osjeća manjak literature ove vrste, toliko je i ova publikacija vrednija. Svakako

da dolazi u dobar čas. A bilo bi poželjno da se za prostor pedagoških pitanja kod nas nađe više mjesta. Jer on je, bez sumnje, od veće važnosti nego mnogi drugi.

Cinjenica je da Bog ima prirodno i suvereno pravo zapovijedanja. U ovisnosti i u podređenosti Bogu i čovjek ima vlast izdavanja zapovijedi ili naredaba. Vječni je naum razdijelio upravu svijeta na dvije vlasti: civilnu i crkvenu, i svaka je obdarena i upravom vlasti, dakle zapovijedanja. Suprotstavljati se vlasti znači protiviti se Božjoj odredbi (Rim 13,1). Poglavarima i vlastima treba biti poslušan (Tit 3,1).

Ali što je poslušnost? Ovo djelce ne trpi mikroskopsko promatranje stručne moralke kao znanosti, kao filozofske moralke, još manje podnosi kritiku s gledišta sistematske moralke. Tu se poslušnost ne uklapa u najviše pojmove moralke kao poetske znanosti. Pojmovi se ne uzimaju strogo, više se „prenose“ ili „protežu“, recimo i „alijeniraju“. Kako to?

Izraz „poslušati“ upotrebljavamo ponekad kao sinonim za „slijediti“, ili „povoditi se“, „osvrtni se na tuđe riječi“, „paziti“ itd. A da i ne spominjem da se u moralci brižljivo razlikuje poslušnost kao opća krepost od iste kao specifične kreposti, tj. poslušnost kao životna opcija od nje kao praktične, poetske kategorije. Ako govorimo strogo naučno, pazit ćemo na upotrebu toga izraza. Treba se čuvati višeznačnosti, pjesničkog izražavanja, prenesenog značenja itd. Jer prenoseći značenje pojmova, nespo razum je na vratima. A moralka je teološka disciplina u rangu teološke znanosti. Ona ima svoju sistematiku. Treba je poznavati, studirati.

Moralisti znaju da se specifični objekt poslušnosti, koliko se ona razlikuje od drugih kreposti ili etičkih kategorija (savjeta, dogovaranja, poticaja itd.), sastoji upravo u tome što uključuje opciju podanika prema izričitoj ili uključenoj naredbi nosioca vlasti, starješine. Zar je taj pojam izmišljen a priori? Ne, nego on je plod duboke analize i usporedbe s drugim moralnim vrednotama. On se nameće na bazi opažanja kako se u poslušnosti dolazi do konflikata, kako se pojavljuje njena dijalektika.

Vjerujem da nam nije moguće naći uzvišeniji uzor poslušnosti nego je Krist. On je poslušnošću spasio svijet. Njegova je misija bila da vrši volju Očevu (Iv 4,34). I on je uvijek činio što je htio Otac (Iv 8,29). A bio je pravi čovjek. Zbog toga je važno vidjeti da li je kod njega poslušnost osjetila svoju unutaraju dijalektiku. I taj će nam pojam poslužiti da nađemo neko izmirenje u njenim strukturalnim elementima. Jer to izmirenje nije lako. Ono se lako prebacuje ad extra te stvara i društvenu dijalektiku ili napetost.

„Abba, Oče, tebi je sve moguće. Otkloni ovaj kalež od mene! Ali ne kako ja hoću, nego kako ti hoćeš!“ (Mk 14,36). Tu je očita napetost između slabe ljudske naravi koja zazire od smrti i više opcije koja se podlaže volji nebeskog Oca. Jer Krist mu je kao čovjek podložan. Napetost je riješena jednostavno pozivom na „ti hoćeš“, ti zapovijedaš, a ja ću slušati.

Time prebacujemo kategoriju poslušnosti prije svega u individualno etičko područje. Dok je zakon po svojoj naravi usmjeren prema zajedničkom dobru te se sav očituje u društvenim odnosima, *naredba* se može pojavljati u užem sektoru bez izravnog usmjerenja prema zajedničkom dobru. Naredba se može odnositi na dobro pojedinca. Ostvariti se u krugu dvojice, za njegovo osobno dobro. A ipak, u prvom i drugom slučaju govorimo o poslušnosti. Time naglašujem da autoritet i poslušnost imaju smisla i u sektoru pojedinačnog dobra, bez izričite usmjerenosti prema zajedničkom dobru, dapače ponekad u nekoj suprotnosti s tim dobrom, npr. ako stanješina pojedincu naređuje što je za njegovo dobro, iako će od toga zajednica nešto trpjeti.

Kako izmiriti napetost između starješine (autoriteta) i podanika (poslušnosti)? Garrone predlaže da podanicima treba prije svega otkrivati zajedničko dobro. Pomoći pojedincima da to zajedničko dobro uzljube. Da se za nj punim mahom zalažu. Istina, uviđa da će se otkriti slabosti pojedinaca, ali treba vjerovati u pojedince, izvući iz njih obol zajedničkom dobru. Kada se pojedinci upoznaju kao korisni članovi

zajednice, oni će u duši osjetiti neku radost. Život je krenuti dalje.

Nema sumnje da je ovaj prijedlog u znaku vremena. Plivamo u socijalnoj atmosferi. Traži se pomoć „u sredini“ da se pojedinac pridigne. „Socijalno“ ima prevagu nad „individualnim“. Ali to ne znači da se njihovo izmirenje ima provesti na štetu jednoga od njih. Ta bi pomirba bila skupo plaćena. Pitanje je harmoničkog ujedinjenja, a ne uništenja ni jednog od njih, tj. ni autoriteta ni posluha.

Ako pristupamo tom pitanju izmirenja autoriteta i posluha, počinjemo cemo metodu grešku netom pristanemo da rješenje tražimo u nekoj morfoloziji ili suhoj metodici. Izmirenje treba tražiti u prostoru etike-morala. To je pitanje čovječjeg angažiranja, njegovog ozbiljnog shvaćanja života, strogosti u odgovoru, životne opcije. Jer kršćanski je odgovor u svojoj biti teonomijske i kristonomijske naravi, u kojemu je „ozbiljni“ ili „strogi“ odgovor sinonim za odgovor uopće.

Složno tvrdimo svi da defekt može nastati bilo jačim naglaskom na autoritet bilo jačim naglaskom na podaničkovu poslušnost. Pitanje je ukusa i ljubavi prema istini, recimo iskrenosti, da li ćemo stati na obranu autoriteta ili podanika. Smatram da se ne smije optirati ni za jednu stranu. Traži se spojni pojam, zajednička vrednota, točka izmirenja. Ali pri tome da budemo spremni tražiti neku žrtvu od jednog i drugog barem tu da ne pretjeruju ni jedan ni drugi. Da ne izlaze iz vlastitih prostora. Da budu svjesni svojih pozicija. Svojih dužnosti.

A sada konstatirajmo očitu činjenicu. Opća je pojava današnjice da se ide za tim da se i kršćanski život učini lakšim. Da se stvori neko „lagodno kršćanstvo u vjeri i moralu“. Prema tome se ide za tim da se i poslušnost rastereti, da se s njega svuče znak žrtve, a da se stvori poslušnost u kojemu će podanik ići za smjernicama nadređenoga jer *uviđa* da je tako, ili jer mu je *ugodno*, možda jer *voli* starješinu, jer mu se *sviđa* itd. To znači da bi se htjelo izbrišati iz definicije posluha onaj element „quia praeceptum“, jer je to volja nadređenoga.

Niti je pitanje, niti je poteškoća u tome da svaki starješina mora ići za tim da svoje naredbe proglašuje odgajanicima kao svjesnim i zrelim osobama (ako to jesu). Prema tome očito je da je pozvan da im razjasni smisao naredbe, da ih potakne na ljubav prema onomu što im je činiti, da se svojevrijedno angažiraju za postupak u pravcu naredbe itd. Ali pitanje je upravo u tome koji će movensi biti u stanju da podanike urazume, oduševе, potaknu, sklone na posluš?

Pisac je mišljenja da „jedino“ pomisao i poziv na zajedničko dobro može buditi osobnost i izazvati slobodu (str. 20). Smatram da u svakom impulsu, u svakom osjećaju iznutra glavnu riječ ima pomisao i ljubav prema sebi, tj. osobna zainteresiranost. To se nalazi u dnu strukture čovječje psihe. Nije zaluđu ljubav prema sebi kao neko mjerilo ljubavi prema bližnjemu. Čovjek pita prije svega da li ta vrednota, to zajedničko dobro ima za njega važnosti, da li je u njemu uključena i njegova sreća, da li se radi o njegovoj sudbini itd.

Biblijski govoreći, poziv na osobnu sreću služi čovjeku i kršćaninu kao osnovna aspiracija. Krist i Apostoli oslanjaju se na tu činjenicu. „Blaženstva“ kao i uopće poziv na put spasenja polaze od pojedinačne ljubavi prema sebi (Spicq, I, str. 398, bilj. 4; str. 399, bilj. 1). Cini mi se da ponekad zaboravljamo na taj osnovni zakon čovječje psihe.

Poželjno je, dakle, da se poslušnost uokviri u ljubav, ali u onu koja poštuje zakonitost, koja polazi od sebe. Vrlo je teško misliti da će se podanici tako lako prebaciti u područje zajedničkog dobra i „jedino“ pomišlju na nj potaknuti da slijede poziv autoriteta. Možda će ih upravo pomisao na njihovu korist ili osobnu zainteresiranost probuditi iz pospanosti i potaknuti da se angažiraju u pravcu poziva nosioca vlasti ili predstavnika autoriteta.

Sve ovo uključuje da se pitanje poslušnosti tretira s etičke perspektive. Poslušnost spada na čovječje dužnosti. Poslušnost je krepost. A krepost treba sticati. Stiće se ponajprije svladavanje otpora, teškoća. Nekima je teže poslušati, nekima lakše. Uzroka tom različitom stavu

ima napretek. U biti je poslušna odreći se svoje volje i slijediti Učitelja (Mt 16,24). Još više ako se poslušnost poveže sa zavjetom.

Krivo bi bilo misliti da je piscu uopće izmakla svijest o tom focusu problema. Na str. 22. s punim pravom stavlja u pitanje da li se moraju svi prijedlozi podanika primiti. Dogodi se npr. da mlađi zabacuju disciplinu kao takvu. Ne prihvaćaju ovisnost o autoritetu (str. 23). A može se dogoditi da i čitava zajednica tj. starješine i podanici dogovorno zabace interpretaciju Božje volje kako je tumači Crkva. Ta da?

Pisac ne zalazi u klupko takvih situacija. A potrebno je zaći. Ako je nemoguće intervent viših, tj. ako zakaže ili se odbacuje taj intervent, treba reći da se nalazimo u moru ljudske slabosti i ljudske zloće. Kukolj i tajna bezakonja uvijek su još na snazi.

Ako ćemo liječiti rane današnjice, nastojimo iskreno priznati da tih rana ima i kod predstavnika autoriteta i podanika. Od koje strane puše jači vjetar? Pitanje je ugla s kojeg se gleda. A moralo bi biti samo jedno ispravno gledište: upoznati stvarno stanje. Nije svugdje isto. Gdje se otkrije eksces tu treba dovesti stanje u ravnotežu. A to će učiniti ona životna mudrost zvana razboritost, jer ona je uvijek elastična, ali i vjerna načelima. Misterij se konkretne problematike konačno prebacuje na osobnu odgovornost i nosioca autoriteta i poslušnosti.

Dr J. Kuničić

VALKOVIC MARIANO, *L'uomo, la donna e il matrimonio nella teologia di Matthias Joseph Scheeben*. Analecta Gregoriana, vol. 152. Roma 1965, str. I—XII+1—202.

Iako sa zakašnjenjem, još uvijek u pravi čas, valja zabilježiti i kod nas doktorsku disertaciju M. Valkovića, sadašnjeg rektora Visoke bogoslovske škole na Rijeci. Zapravo, trebalo bi jednom popisati sve što je kod nas ili bilo gdje od naših bogoslovaca napisano u razdoblju od posljednjeg broja Bogoslovske smotre 1944. do prvog broja 1963, kao i sve što se iza toga, zbog naj-